

Nätlista

från

Antikvariat Werner Stensgård

Fornminnen

3 : 2016

Med stort misshag förnimmer Vi hur urgamla kvarlevor allt ifrån hedendomen till närvarande tid hanterats med vårdslöshet och olovligt självsvåld så att de dagligen fördärvas eller försvinner.

I år är det 350-årsjubileum för Sveriges första fornminneslagstiftning. Kungen är 11 år gammal när denna fornminneslagstiftning, som är den äldsta i sitt slag i världen, utfärdas. Förmyndarregeringen leds med Magnus Gabriel De la Gardie i spetsen. Plakatet är skrivet efter ett förslag av Johan Hadorph, som senare blev riksantikvarie. Han var en drivande kraft i Antikvitetskollegiet och kan betraktas som Sveriges förste arkeolog och genom sin insamlingsverksamhet grundare av vårt första fornsaksmuseum. Sverige etablerade sig som ett kulturpolitiskt föregångsland med detta speciella dokument. Sist i katalogen återfinns även 1666 års fornminneslag i fulltext.

Fornminneslagen från 1666 inleder denna katalog, och efterföljs av sju andra objekt inom samma tema.

Antikvariat Werner Stensgård

Numismatik, Äldre böcker och Handskrifter

Gyllenhjmsgatan 13c (gårdshuset)
645 30 Strängnäs

Telefon: 0152-41 000

Mobil: 0708 46 31 91

E-post: info@wernerstensgard.se

Hemsida: www.wernerstensgard.se

Bankgiro: 13736 20

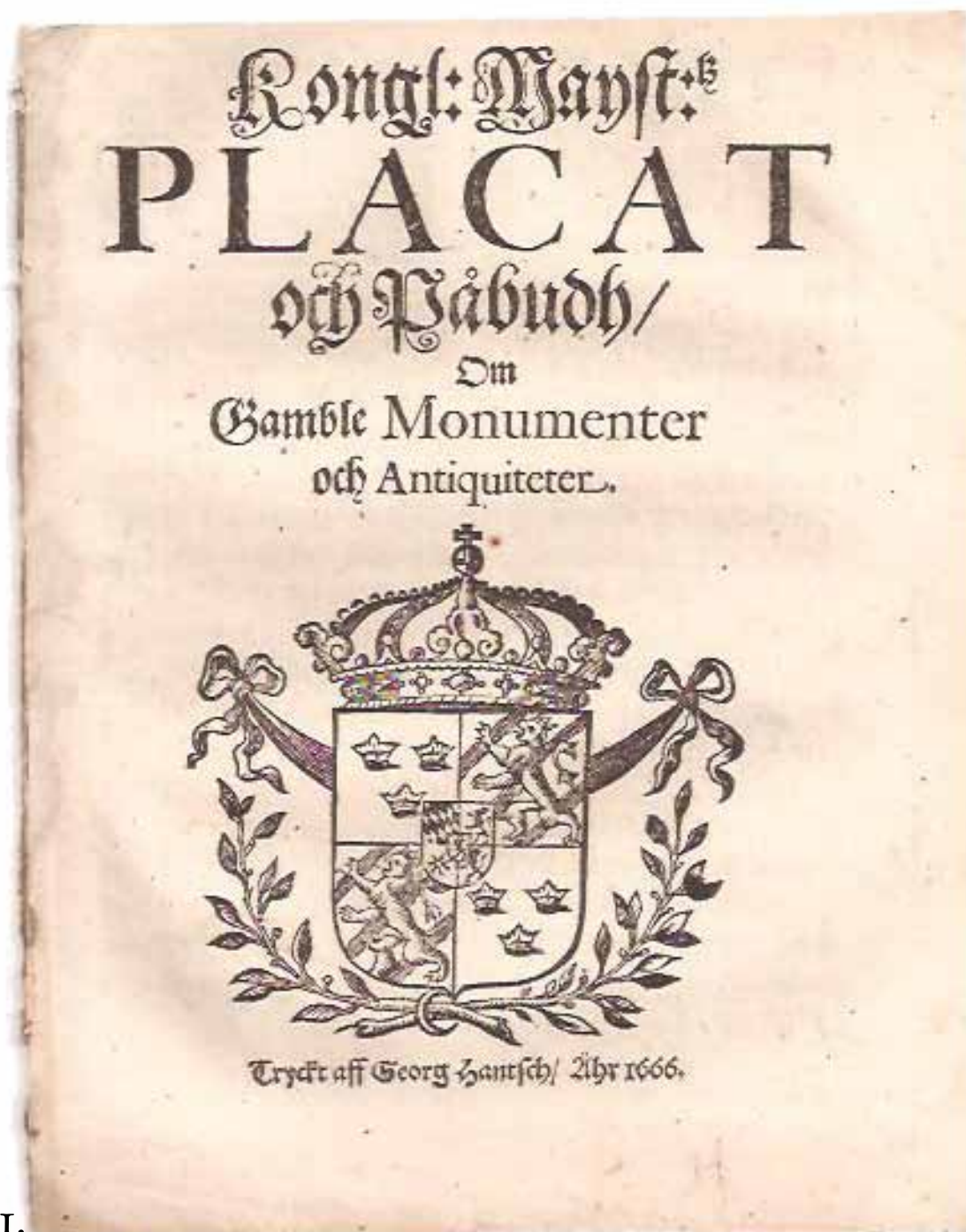

Sveriges första fornminneslagstiftning.

I. Kongl: Mayst:tz Placat och Påbudh, Om Gamble Monumenter och Antiquiteter. Georg Hantsch, 1666, Stockholm. Häftad. Tagen ur band. 8 sidor. Endast lätt nött.

Denna fornminneslagstiftning är utfärdad av Karl XI:s förmyndarregering med Magnus Gabriel De la Gardie i spetsen och är den första i sitt slag i världen. Plakatet är skrivet efter ett förslag av Johan Hadorph, som senare blev riksantikvarie. Han var en drivande kraft i Antikvitetskollegiet och kan betraktas som Sveriges förste arkeolog och genom sin samlingsverksamhet grundare av vårt första fornsaksmuseum. Sverige etablerade sig som ett kulturpolitiskt föregångsland.

7 000 kr

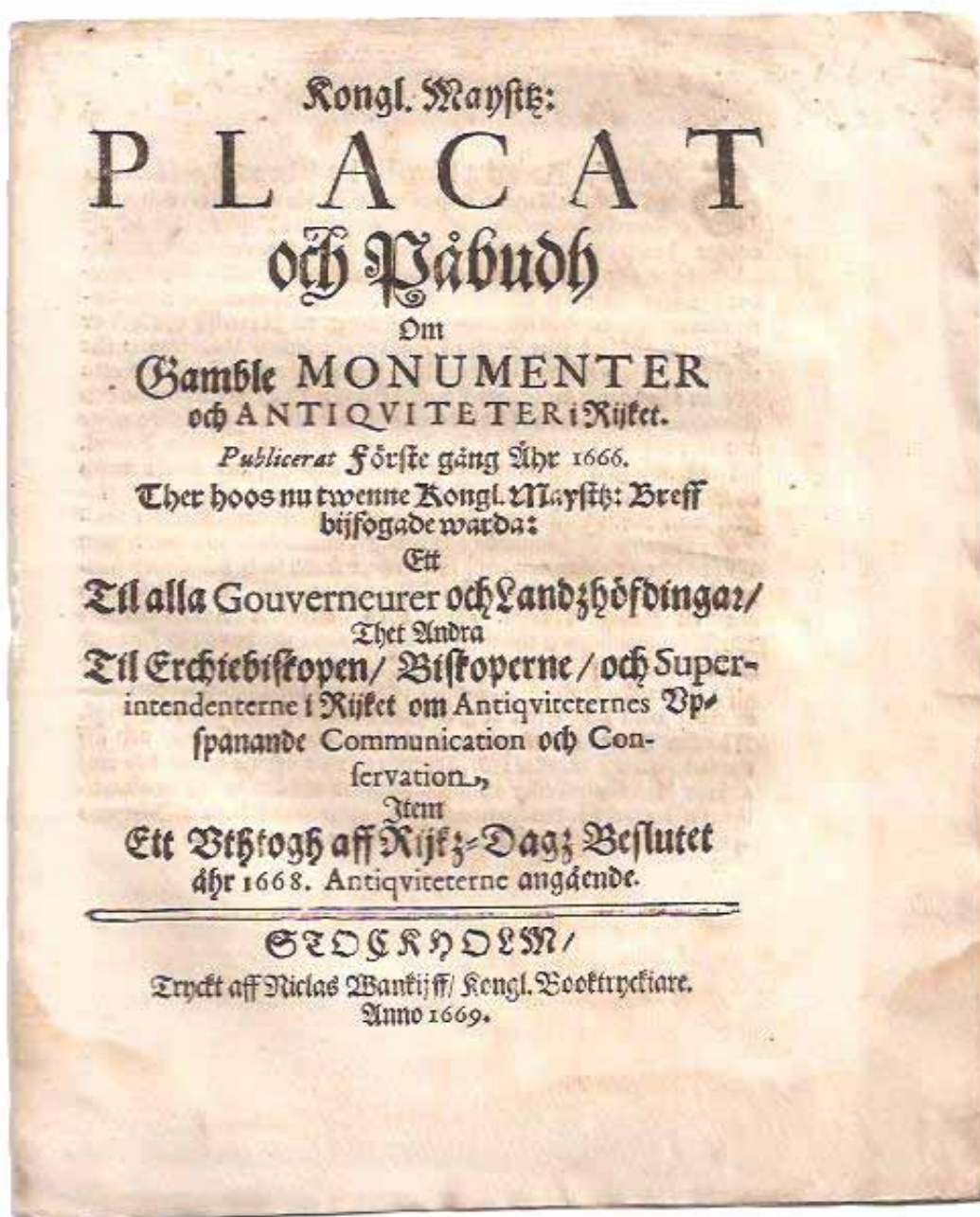
I.

Forminneslagstiftningen samt instruktionsbrev till guvernörer, landshövdingar och biskopar.

2. Kongl. Maysttz: Placat och Påbudh, Om Gamble Monumenter och Antiquiteter i Riket. Publicerat Förste gång Åhr 1666. Ther hoos nu twenne Kongl. Maysttz: Breff bijfogade warda: Ett Til alla Gouverneurer och Landzhöfdingar, Thet Andra Til Erchiebiskopen, Biskoperne, och Superintendenterne i Riket om Antiquiteternes Vpspanande Communication och Conservation, Item Ett Vthtogh aff Rijkz-Dagz Beslutet åhr 1668. Antiquiteterne angående. Niclas Wankijf, 1669, Stockholm. Häftad. Tagen ur band. 12 sidor. Endast lätt nött. Genomgående svag fläck nedtill.

I samband med fornminneslagens tillkomst 1666 utsändes av kungl maj:ts flera brev om den nya lagen till biskopar och landshövdingar med uppdrag att låta verkställa inventering av fornminnen. Detta är ett tryck från 1669 där både fornminneslagen och nämnda brev finns återgivna, samt ett utdrag rörande fornminnen ur 1668 års riksdagsbeslut.

2 000 kr

Brev till guvernörer, landshövdingar och biskopar rörande forminneslagstiftningen.

3. *Kongl. may:ts breff till alla gouverneurer och landzhövdingar [samt] Kongl. may:tz breff til erkebiskopen / biskoperne och superintendenterne [samt] Utthogh aff riksdagsbeslutet anno 1668. angående antiquiteterne.* Niclas Wankijf, [1669], [Stockholm]. Häftad. Tagen ur band. 4 sidor. Endast lätt nött. Genomgående svag fläck nedtill

Detta är ett tryck från 1669 med de brev som skickades med instruktioner till landshövdingar, biskopar och ärkebiskopen. Dessa 4 sidor är identiska med de fyra sista sidorna i nummer 2. Möjligen skickades dessa även ut separat.

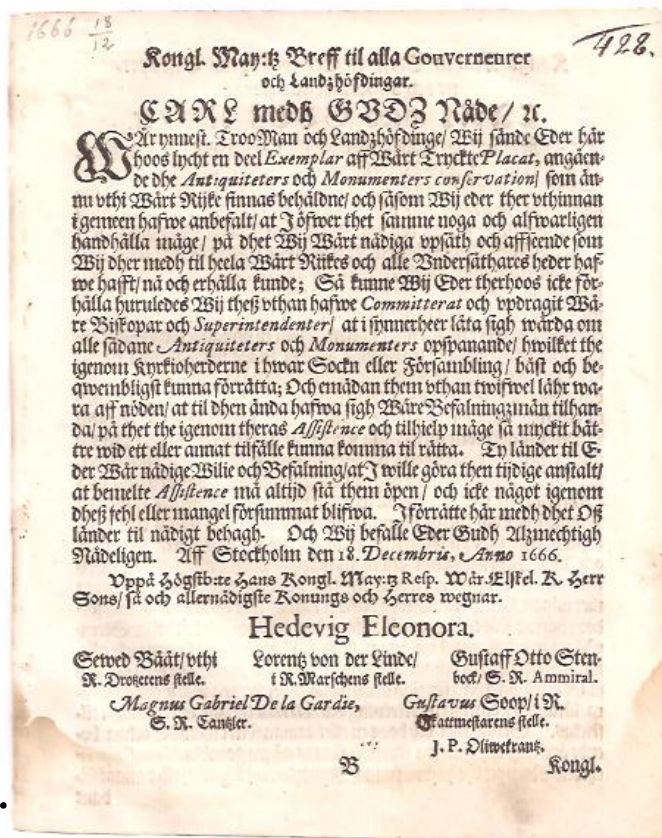
200 kr

Riksdagsbeslutet 1668 med viktig passus rörande forminnen.

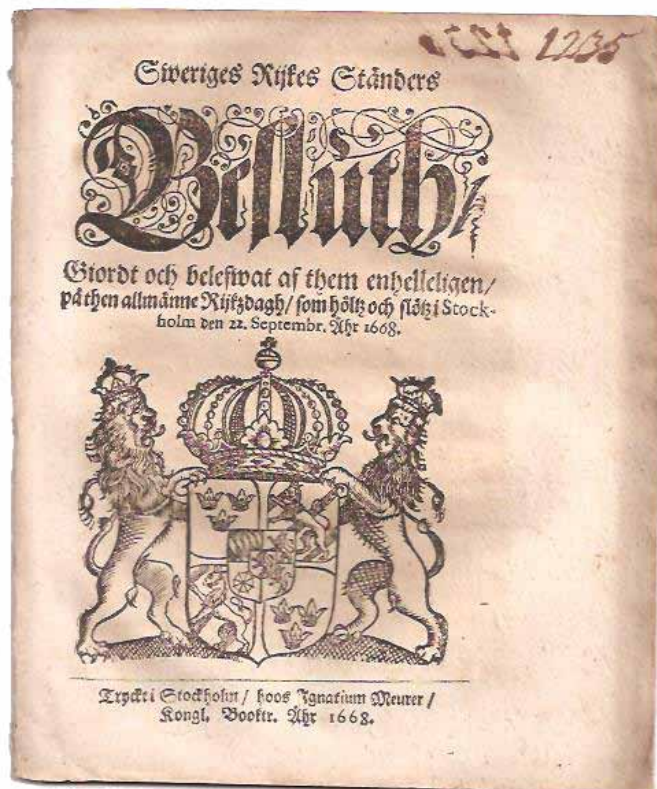
4. *Sweriges Rijkes Ständers Besluth, Giordt och belefwat af them enhelleligen, på then allmenne Rijkzdagh, som höltz och slötz i Stockholm den 22. Septembr. Åhr 1668.* Ignatium Maurer, 1668, Stockholm. Häftad. Tagen ur band. 20 sidor. Endast lätt nött. Handskriven paginering.

Riksdagsbeslutet från 1668 innehåller en viktig passus rörande fornminneslagstiftningen.

650 kr

3.

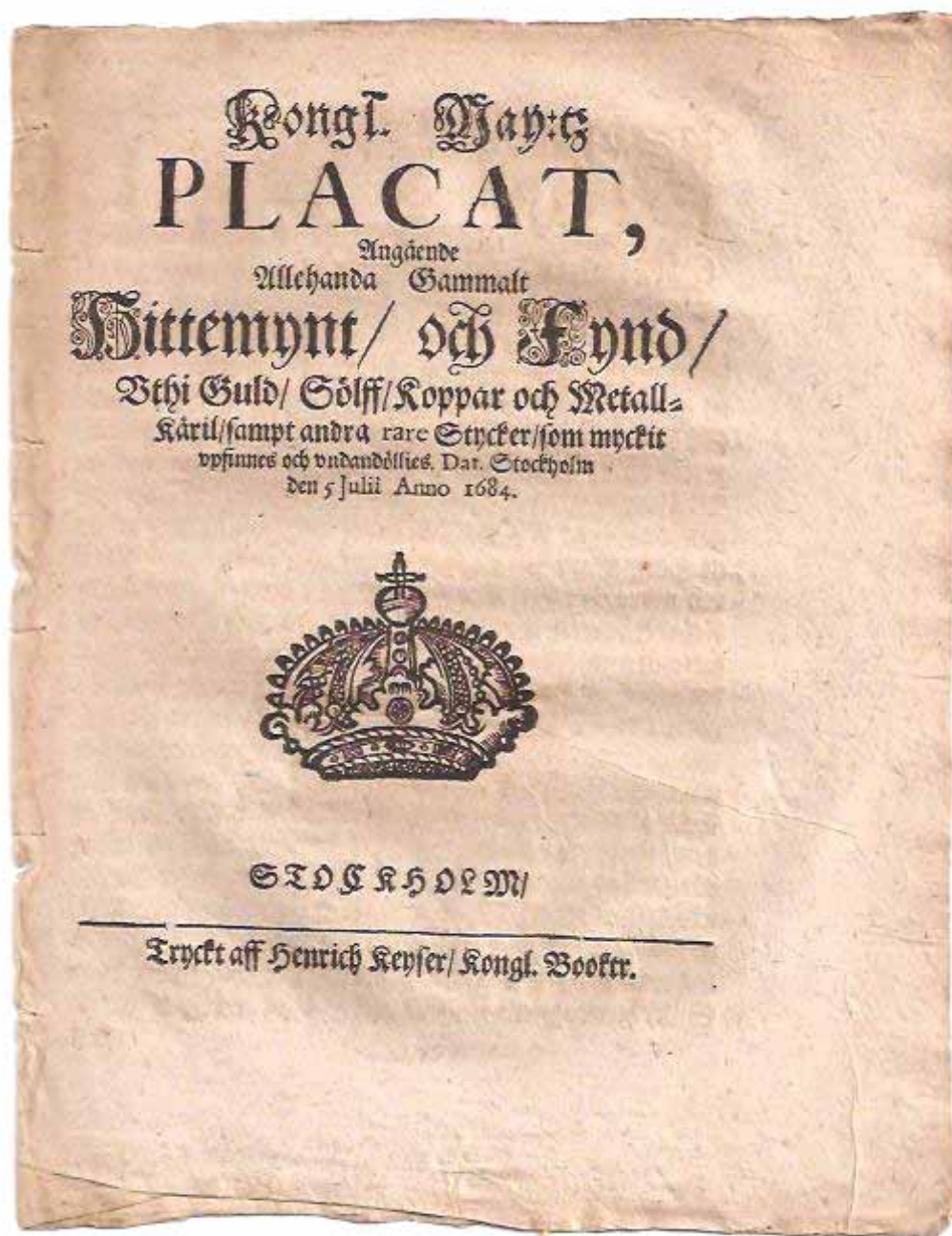
4.

Hittemynt och andra jordfynd.

5. Kongl. May:tz Placat, Angående Allehanda Gammalt Hittemynt, och Fynd, Vthi Guld, Sölff, Koppar och Metall-Käril, sampt andra rare Stycker, som myckit vpfinnes och vndandöllies. Dat. Stockholm den 5 Julii Anno 1684. Henrich Keyser, 1684, Stockholm. Häftad. Tagen ur band. 4 sidor. Gott skick med oskurna fina marginaler.

Finns i minst två sättningar. Detta är varianten med L.S. inom slät ring. Mynt omnämns redan i Sveriges första fornminneslag från 1666. Det är dock denna kungörelse som är utgångspunkten för den statliga svenska myntsamlingens tillväxt i fråga om myntfynd under de följande århundradena. Högt antikvitetsvärde på mynt är en sentida företeelse. På denna tid värderades de efter sitt metallvärde. Upphittaren fick behålla 1/3 av fyndets vikt och 2/3 tillföll staten. Dock finns flera exempel på att upphittaren fick behålla mer än vad som sades i lagen. Orsaken var naturligtvis att upprätthålla efterlevnaden.

1 400 kr

Förordning om bevarandet av skrifter och handlingar rörande Sveriges historia.

6. *Kongl. maj:ts nådige Förordning Angående Gambla Skrifter och Handlingars framskaffande til uplysning uti Historien Och Antiquiteterne. Gifwen Stockholm i Råd-Cammaren den 20. martii 1735.* Henrik Werner, 1735, Stockholm. Häftad. Tagen ur band. 4 sidor. Gott skick. Diskret och prydlig handskreven bladnumrering i övre hörn.

I 1734 års lag fick lagen om fynd av ädelmetall en ur fornvårdssynpunkt mer gynnsam utformning. I denna förordning påminns om skyldigheterna rörande mynt, guld, silver som hittas i jorden med utgångspunkt från 1734 års lag. Man tar även upp att "gambla skrifter och handlingar hwaraf historien och antiquiteterne något lius eller riket någon heder kan tilflyta warda framskaffade".

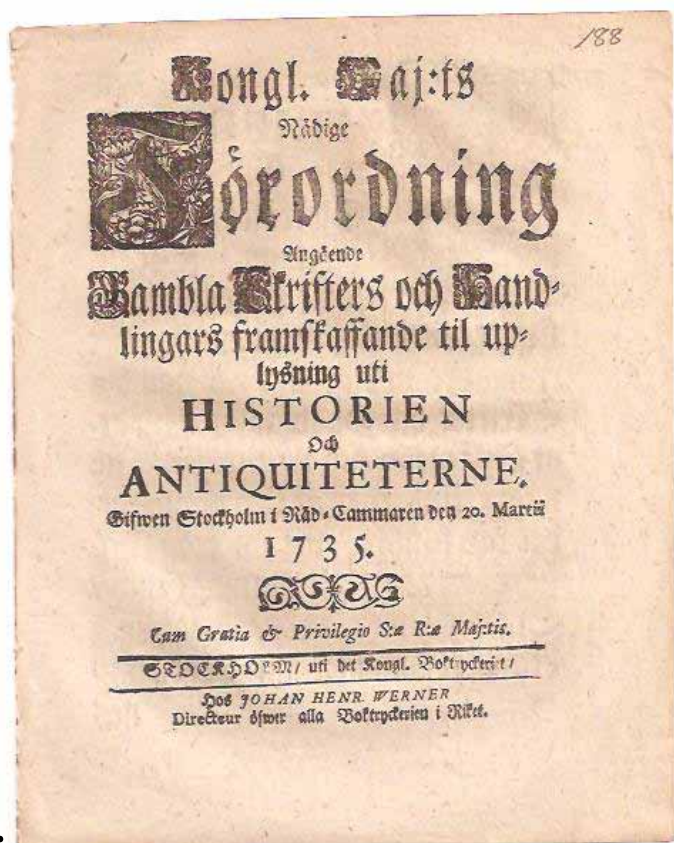
350 kr

Inskriptioner på historiska minnesmärken.

7. *Kongl. Maj:ts nådiga Kungörelse, Angående hwad hädanefter, I anseende til Inscriptioner och Öfwerskrifter å Monumenter och Minnesmärken, kommer at i akt tagas. Gifwen Stockholms Slott then 20 martii 1786.* Kungliga tryckeriet, 1786, Stockholm. 4 sidor. Mycket gott skick med fina oskurna kanter.

Denna kungörelse säger att alla förslag på inskriptioner på monument, minnesmärken, stoder, obelisker, skådepenningar och jetonger skall skickas till Vitterhets historie och antikvitets akademien för godkännande.

250 kr

6.

7.

1867 års fornminneslagstiftning.

8. *Kungl. maj:st nådiga förordning angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande.* Kungl. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, Stockholm, 1920. Klammerhäftad. 32 sidor. Lätt nött. Pappret har mörknat runt klammrarna.

Forminneslagstiftning given 29 november 1867 med ändringar från 1873, 1886 och 1911.

250 kr

KUNGL. VITTERHETS HISTORIE OCH
ANTIQUITETS AKADEMIEN

KUNGL. MAJ:TS NÅDIGA
FÖRORDNING
angående

forntida minnesmärkens fredande och bevarande.

*Given Stockholms Slott den 29 November 1867
(med däri den 30 Maj 1873, den 21 April 1886 och
den 29 September 1911 beslutade
ändringar)¹*

VI CARL, MED GUDS NÅDE, SWERIGES,
NORGES, GÖTES OCH WENDES KONUNG, *göre vederligt:*
att sedan hos Oss Rikets Ständer i underdånighet anhållit om ut-
färdande av ny författning till skyddande av fäderneslandets forn-
lämningar, med stadgande av tjänliga ansvars- och vitesbestämmel-
ser för förstöring av desamma, samt Vår Vitterhets, Historie och
Antikvitetsakademi, på Vår nådiga befallning, avgivit underdånigt
utlåtande och förslag i ämnet, have Vi, efter Justitiekanslär:sämbetets
hörande, funnit gott att, med upphävande av Förordningen den 17

¹ Sv. ff. saml. 1867 nr 71, 1873 nr 42, 1886 nr 19 och 1911 nr 112.

Kongl: Mayst:tz Placat och Påbudh Om Gamble Monumenter och Antiquiteter

Wij Carl, medh Gudz Nådhe, Sweriges, Göthes och Wendes Konung och Arf-Förste, Stoor-Förste til Finland, Hertigh vthi Skåen, Estland, Ljffland, Carelen, Bremen, Vehrden, Stetin-Pommern, Cassuben och Wenden, Förste til Rügen, Herre öfwer Ingermanland och Wissmar; Så och Pfaltz-Grefwe widh Rhein i Beyern, til Gülich, Clewe och Bergen, Hertigh, etc. Göre witterligit, allthenstund Wij medh stoort Mishag förnimme, huruledes icke allenast the vhrgambla Antiquiteter qwarlefwor och efterdömen, som alt ifrån Hedendomen, vthaff framfarne Sweriges och Götha Konungars, samt andre theras Förnämlige Mäns och Vndersåthares Manlige Bedriffter, som för thetta öfwer heele Wårt Rijke, deels vthi stoore Borger, Skantzar och Steenkumbel, deels vthi Stoder och andre Stenar medh Runaskrifter ingraffne, deels vthi theras Griffter och Ättebacker vthi temmelig myckenheet bestådt hafwa, medh sådan wårdlöösheet och olofligit Sielffzwäld handteras, at the dageligen mehr och mehr förderfwade och vthödde blifwa; vthan och the Monumenter som både aff Konungar, Drottningar och Förstar, samt andre Förnähme aff Ridderskapet och Clerkeriedt vthi Wäre Christne Kyrckior til theras Heder och åminnelse, hafwe warit lämbnade, alldeles förödas, och aff androm försåtheligen intagas och åwerkas, hwilket såmyckit mehra står til at ogilla och affwäria, som sådane Monumenter böre skattas ibland the ting, hwilke så aff sig sielff som för insticktelsen skull, från all wahnrycht och ohelgelse frij och försäkrade, jemwäl til Wära Förfäders och heele Wårt Rijkets odödelige Beröm merckeligen ländande äre. Ty hafwe Wij aff then serdeeles nijt Wij til föllie aff Wäre Förfäder Sweriges Konungar öfwer alt sådant billigt böre draga, så wäl til at offentligen betyga thet missnöye Wij til een slijk oreda, som ofwanbemelt är, fattat hafwe, såsom och at här efter beskydda och handhafwa alle sådanne ting för wijdare olofligh handtering, för gott och nöwendigt ansett at biuda och befalla alle Wäre trogne Vndersåtare som thetta i någon måtto angå kan, eftersom Wij här medh och i krafft aff thetta Wårt allmenne Placat them biude och befalle, först, at ingen ehoo han är, skal effter thenne dagh, understå sigh på någrehanda sätt at nederbryta eller föröda the Borger, Huus, Fästen, Skantzar eller Steenkumbel, som ännu på een eller annan Orth kunna wara tilfinnandes, ehuru ringa ock thess Aflefwor wara måge, icke heller i någon måtto förspilla the Stoder eller Stenar, som medh någon Runaskriff kunne wara ritade, vthan them alldeeles orubbade på sine rätte forne ställen blifwa låta, tillijka medh alle stoore hoopburne Jordhögar och Ättebakker, ther många Konungar och andre Förnähme, sine Grafwar och Hwijlorum stadgat hafwe, efftersom Wij alle sådane gamble Monumenter, som vppå någon Wår och Cronones Jord, egen eller skatte, antingen then Oss än tilhörer, eller för thetta tilhördt hafwer, och nu på något sätt affhänd är, belägne finnes, ifrån all sielffwilliande åwerckan, icke annars än woro the Wår enskylte Egendom, alldeles frijkalle, och vthi Wår Konungzlige Hägn och Beskydd anamma låte; Förseendes Oss i thet öfrige til Wäre trogne Vndersåtare aff Ridderskapet och Adelen, at om någre sådane Antiquiteter på någon theras vhrminnes egne Frelsejord belägne wore, the icke thessmindre wille om thess Conseruation draga then Försorg, som thenne Wår nådige Intention, Saksens vigtigheet, och theras egen Heder kan wara lijkmätigt. Sedan biude Wij och, at ingen Högh eller

Lågh, Andelig eller Werldzlig, aff hwadh Stånd eller wilkor then och wara må, skal wara loff eller tillåteligit at röfwa eller råna theKonungzlige, Förstlige eller andre Förnehme Persohners Griffter, som ännu antingen vthi the ödelagde eller än stående Kyrckior och Closter kunne quarre finnas, mycket mindre them til sine egne Grafwar at förbyta, eller på något sätt tilfoga theas gamble och rätte ågander ther widh något Meen eller Intrång; Effter som Wij ther hoos wele at alle Kyrkior och Clöster sampt theas Tygh, Redskap, Prydnat på Wägger och Fönster, Målningar eller hwariehanda innandöme, som något tänckwärdigt kunne innehålla, tillijka medh alle the dödas och afflidnas Grafwar och Graffstellen in vthi Kyrkior eller vthe på Kyrkiogårdarne, then Wårdnat, Frijd och Säkerheet bewijsas må, som medh theas Christelige Instichtelser, Bruuk och Öffning enligit är, så at sluteligen alla the Ting, the wari sigh så ringa som the för någons ögon synas kunna, som lijkwäl til Stadfastelse eller Åminnelse aff någon Historisk Bedriff, Person, Orth eller Slächt lända kan, måge granneligen tagas i acht och skiötzel, och icke gifwas någrom tilstånd thet ringeste ther aff at spilla eller förderfwa; Och ther någon skulle vnderstå sigh her emoot i någon måtto at giöra och Wår Befalning öfwerträda, wele Wij at then samme icke allenast therefore, som för all annor Wår Budz Föracht och olaglig åwerckan, plichta, vthan och Wår höga Onåde vndergifwin wara skal; Skulle och något Missbruuk, Oreda eller Åwerkan aff någrom tilförende föröfwat wara emoot något aff the Ting som i thetta Wårt Placat ihugkomne finnes, tå befalle Wij alfwarligen, at alt sådant behörligen och vthan någons anseende rättas, och vthi förrige tilstånd sättias må. Hwarföre Wij och i synnerheet befalle icke allenast Wår ÖffwerStåthållare i Stockholm, General-Gouverneurer, Gouverneurer, Landzhöffdingar, Ståthållare, Borgmästare och Rådth i Städerna, Befalningz- Lähns- Fierdingz- och Sexmän å Landet, at the öfwer thetta Wårt Placat noga och alfwarligen hand hålla; Vthan och Erchiebiskopen, Biskoperne, Superintendenterne, Prowesterne och Kyrkioherderne öfwer hele Wårt Rijke, at the hwar å sin Orth thet allmanneligen förkunna, och jemwäl wackta på the Ting som i theas Stiffter, Contracter och Församblingar finnes, och aff ofwanberörde Art bestå, til hwilken ände Wij och befalle alle i Gemeen som om slijke saker någon Kunskap hafwa, eller och til äfwentyrs någre gamble Skriffter, Böcker, Breff, Mynt eller Insegel kunne hafwa om händer, at the sådant hoos sine Kyrkioherder eller och Wåre Befalningzmän angifwa, på thet Wij igenom them ther om kungiorde, måge wijdare om thess Communication beställa låta. Här alle i gemeen, och hwar och een i synnerheet som wederbör, hafwe sigh hörsamligen at effterrätta. Til yttermehra wisso hafwe Wij thetta medh Wårt KongL Secret och Wår högstährade Elskelige käre Fru-Moders, sampt the andre Wåre och Wårt Rjikes respective Förmyndares och Regerings Vnderskrift, bekräfta låtit. Datum Stockholm then 28. Novembris Anno 1666.

Hedewig Eleonora.

(Locus Sigilli)

Sewedh Bååt, Gustaff Baner, Gustaf Otto Steenbock,
i R. Drotzetens ställe. i R. Marskens ställe. S. R. Ammiral.
Magnus Gabriel de la Gardie Gustavus Soop
S. R. Cansler. i R. Skattemestarens ställe.